

Betreft: Position paper Save the Children en UNICEF Nederland over de initiatiefnota “Een goede bedoeling is niet altijd een goed idee: een voorstel tot bestrijding van weeshuistoerisme” ten behoeve van het rondetafelgesprek weeshuistoerisme in de Tweede Kamer d.d. 27 maart 2019.

Waardering initiatiefnota

Save the Children en UNICEF Nederland zijn verheugd te lezen dat met deze initiatiefnota het onderwerp weeshuistoerisme nu prominent op de Nederlandse politieke agenda is beland. En dat in navolging van Australië ons land hierdoor een van de internationale koplopers op dit thema aan het worden is. De ernst en de omvang van het probleem wereldwijd rechtvaardigen dit ook.

Specifieke aandacht nodig

Het aantal weeshuizen groeit wereldwijd in aantal. Helaas is een belangrijke oorzaak daarvan juist het weeshuistoerisme zelf. De vraag naar vrijwilligerswerk in een weeshuis zorgt voor een groeiend aanbod van weeshuizen. En daarmee van kinderen in weeshuizen. Wereldwijd leven zo'n acht miljoen kinderen in weeshuizen. Terwijl volgens schattingen 80% van deze kinderen nog één of zelfs beide ouders heeft. Gezien de specifieke kwetsbaarheid van deze miljoenen (jonge) kinderen en de ernstige gevolgen voor hen op lange termijn is specifieke aandacht hard nodig.

Wetenschappelijk bewijs schadelijke (cognitieve) effecten weeshuizen

In tegenstelling tot wat de initiatiefnota stelt (p. 8) hebben de vele cognitieve achterstanden die kinderen oplopen wel degelijk ook te maken met het opgroeien in een tehuis. Tal van (internationale) onderzoeken laten zien welke negatieve effecten het opgroeien in een tehuis heeft op kinderen, met name op kinderen jonger dan drie jaar. Voor iedere drie maanden die een kind doorbrengt in een weeshuis verliest het kind één maand aan ontwikkeling.¹ Dit is met name het gevolg van inadequate standaarden voor zorg binnen tehuizen. Tehuizen hebben in de regel te weinig zorgverleners en zijn niet in staat om kinderen de affectie, aandacht, persoonlijke identiteit en sociale connecties te geven die families en gemeenschappen kunnen bieden.² Onderzoek laat zien dat kinderen in tehuizen een grotere kans hebben op groeiachterstand (stunted growth) en een lager IQ omdat ze prikkeling en aandacht missen.³ Tehuizen zijn vaak onveilig voor kinderen. Kinderen in tehuizen zijn gevoelig voor verwaarlozing, geweld en misbruik wat vaak onopgemerkt en ongemeld blijft. Landen die een lange traditie van geïnstitutionaliseerde zorg kennen hebben vaak problemen met jongvolwassenen die tehuizen verlaten en proberen om te reïntegreren in de maatschappij, resulterend in hogere percentages dakloosheid, agressie, moeite hebben met het vinden van een baan, criminele activiteiten en depressie met als gevolg hoge zelfmoordpercentages.⁴ Weeshuistoerisme houdt dit alles helaas in stand.

Oorzaken weeshuizen en weeshuistoerisme

Een van de voorstellen in de nota is om het bestrijden van weeshuistoerisme de komende jaren onderdeel van het beleid te maken. Hoewel wij dit zeer toejuichen, willen wij ook wijzen op het belang van de aanpak van onder meer armoede en discriminatie. Immers, het bestrijden van weeshuizen en weeshuistoerisme is weliswaar belangrijk en een waardevol signaal, het is in zekere zin ook een vorm van symptoombestrijding.

Ouders sturen hun kinderen naar weeshuizen in de veronderstelling dat ze daar een beter leven tegemoet gaan met scholing, genoeg te eten en een dak boven hun hoofd. Zolang er onvoldoende gericht beleid en financiering beschikbaar komen om de dieper liggende oorzaken aan te pakken-waaronder armoede, discriminatie en gebrek aan alternatieve vormen van zorg-zullen ouders hun kinderen naar weeshuizen sturen.

¹ Csaky, C (2009). Keeping Children out of Harmful Institutions: Why we should be investing in Family-Based Care, Save the Children.

³ Nelson, C., Zeanah, C., Fox, N. (May 2009). The Effects of Early Deprivation on Brain Behavioural Development: Bucharest Early Intervention Project. Oxford University Press.

² Everychild (2005) Family Matters: A study of institutional childcare in central and eastern Europe and the former Soviet Union, Everychild, London

³ K Browne (2009) The Risk of Harm to Young Children in Institutional Care, Save the Children UK & the Better Care Network

⁴ Tobias, D. Moving from Residential Institutions to Community-Based Social Services in Central and Eastern Europe and the former Soviet Union. The World Bank. 2000. P.33.

Alternatieve vormen van zorg: in het belang van iedereen

Daarnaast vragen wij expliciet aandacht voor het inzetten op specifiek beleid en voldoende financiering voor alternatieve vormen van opvang van kinderen. Nog afgezien van het argument dat het niet in het belang is van een kind om op te groeien in een weeshuis, zijn er immers ook nog andere belangrijke argumenten om te investeren in alternatieve zorg, zoals de eigen verantwoordelijkheid van overheden en de hoge kosten van geïstitutionaliseerde vormen van zorg. Het goede nieuws is, is dat dit ook heel goed mogelijk is. Als organisaties hebben wij hier tal van succesvolle programma's op ontwikkeld.⁵ Het hervormen en de-institutionaliseren van zorgsystemen voor kinderen kan prima gestimuleerd worden door steun aan gemeenschappen. Bijvoorbeeld door de ontwikkeling van alternatieve vormen van hooggekwalificeerde zorg zoals zorg door verwanten (uitgebreide familie), pleegfamilies en nationale adoptie.

Om deze alternatieve vormen van zorg te ontwikkelen, is het belangrijk een overheid te ondersteunen bij het anders inrichten van hun zorgsysteem. Er moeten juridische en beleidsveranderingen worden doorgevoerd, zorgpersoneel en sociaal werkers moeten omgeschoold worden, en een overheid moet budgetten anders besteden (niet langer naar institutionele zorg, maar juist naar de alternatieve zorg in pleegfamilies en zorg bij familieleden). In veel landen zal dit ook betekenen dat het (vak van) sociaal werk omgebouwd moeten worden. Overheden moeten toewerken naar een de-institutionaliseringstrategie waarbij er nieuw beleid wordt gemaakt voor kinderen die alternatieve zorg nodig hebben. Daarnaast zijn alternatieve vormen van opvang tot wel tien maal goedkoper dan institutionele vormen van zorg.⁶ Ook vanuit economisch oogpunt is het dus wenselijk dat alternatieve vormen van opvang worden ondersteund en gefinancierd.

Bovenstaande geldt overigens ook voor gehandicapte kinderen. Vaak is het argument dat deze kinderen wel beter af zijn in geïstitutionaliseerde vormen van zorg. Dit klopt niet. Gehandicapte kinderen zijn immers nog kwetsbaarder dan 'gewone' kinderen. Voor hen zijn er ook genoeg goede alternatieven. Zie voor meer informatie bijvoorbeeld het Eastern European Community-Based Services for Children with Disabilities programma.⁷

Wij pleiten er dan ook voor dat de initiatiefnemer van de nota en de rest van de Kamer er bij de Nederlandse regering op aandringen dat zij zich wereldwijd en in hun bilaterale relaties hard maakt voor het aannemen van de zogenoemde *Guidelines for the Alternative Care of Children*, bekrachtigd door de VN.⁸ Het feit dat deze richtlijnen dit jaar 10 jaar bestaan vormt hiervoor ook een goed momentum.

Instandhouding weeshuisindustrie via EU

Een van de beslispunten in de nota is het verzoek aan de Kamer om er bij de Europese Commissie op aan te dringen geen subsidies ten behoeve van vrijwilligerswerk in weeshuizen te verstrekken. Graag voegen wij hier het verzoek aan toe om ook bij de andere Europese instellingen, zoals de Europese Investeringsbank (EIB) en via de Europese Raad, erop aan te dringen alternatieve vormen van zorg voor kinderen bespreekbaar te maken, te ontwikkelen en te financieren teneinde institutionalisering van de zorg voor kinderen tegen te gaan en te verbieden. Zie voor meer informatie en aanbevelingen hieromtrent tevens het rapport "Putting Child Protection and Family Care at the Heart of EU External Action".⁹

Over Save the Children

Als 's werelds grootste onafhankelijke kinderrechtenorganisatie, permanent aanwezig in ruim 120 landen, ligt internationale samenwerking ons na aan het hart. Dit jaar bestaan wij 100 jaar. Onze ambitie is dat in 2030 ieder kind- zowel jongens als meisjes- overleeft, leert en veilig is. Wij helpen kinderen in nood, laten hun stem horen en werken daarbij volgens zogenoemde *common approaches*: wetenschappelijk onderbouwde methoden die ook belangeloos beschikbaar worden gesteld aan derden die mee willen helpen om onze 2030 doelen te bereiken.

⁵ <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/institutional-care-last-resort-policy-brief-2014>

⁶ C Desmond (2002) Approaches to Caring: Essential elements for quality service and cost-effectiveness in South Africa Evaluation and Program Planning 25:447-458. For a country case study on this see D Larter and E Veverita (2005) Expenditure on the Residential Care of Children in the Republic of Moldova: A Financial Analysis Based on 2005 Budget Data

⁷ https://www.youtube.com/watch?v=cs3L_TzQrs&list=WL&index=97&t=51s

⁸ The Guidelines for the Alternative Care of Children can be found at: https://www.unicef.org/protection/alternative_care_Guidelines-English.pdf

⁹ https://lumos.contentfiles.net/media/documents/document/2018/01/Joint_paper_Lumos_Hope_Homes_-_EU_External_Action_-_V2.pdf

Over Unicef

UNICEF is de kinderrechtenorganisatie van de Verenigde Naties. Aanwezig in bijna alle landen ter wereld, geven we hulp aan kinderen in nood, adviseren we overheden over een juiste implementatie van kinderrechten, en monitoren we de naleving van het VN-Kinderrechtenverdrag.

Save the Children en UNICEF hebben samen met enkele andere organisaties in 2003 het Better Care Network opgericht vanwege de dringende noodzaak voor meer gezamenlijke actie in de aanpak van onder meer weeshuistoerisme.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Riekje Camara
Hoofd Lobby & Advocacy
Save the Children
Tel.: 06-45546072
Email: riekje.camara@savethechildren.nl